

Feitenkaart Eenzaamheid Rotterdamse ouderen

Eenzaamheid komt voor bij alle leeftijdsgroepen. In deze feitenkaart beperken we ons tot eenzaamheid bij Rotterdammers van 65 jaar en ouder. Eenzaamheid is tussen 2016 en 2020 bij ouderen toegenomen. In 2021 geven minder ouderen aan eenzaam te zijn dan in 2020, maar dit is geen significante daling. Tussen 2016 en 2020 nam de emotionele eenzaamheid toe, maar bleef de sociale eenzaamheid stabiel. Vooral laagopgeleiden, lage inkomensgroepen en alleenwonenden ervaren meer eenzaamheid. Ook komt eenzaamheid onder sommige groepen ouderen met een migratieachtergrond meer voor.

Hoe is eenzaamheid gemeten?

De eenzaamheid wordt gemeten met de eenzaamheidschaal van De Jong-Gierveld. Dit is een vragenset die zowel sociale als emotionele eenzaamheid meet. Op basis van scores wordt eenzaamheid onderverdeeld in matige en (zeer) ernstige eenzaamheid.

De Jong-Gierveld definieert eenzaamheid als het subjectief ervaren van een onplezierig of ontoelaatbaar gemis aan (kwaliteit van) bepaalde sociale relaties. Het kan zijn dat het aantal contacten dat men heeft met andere mensen geringer is dan men wenst. Het kan ook zijn dat de kwaliteit van de

Auteur

Schouten G.M. (Gea), Onderzoek en Business Intelligence. Met dank aan Susan Korthagen en Karel Haga (Programma Rotterdam Ouder en Wijzer) Gemeente Rotterdam, januari 2022, versie 1.0.

Meer informatie

Deze feitenkaart is te vinden op Gezondheidinkkaart.nl. Vragen mailt u naar gm.schouten@rotterdam.nl.

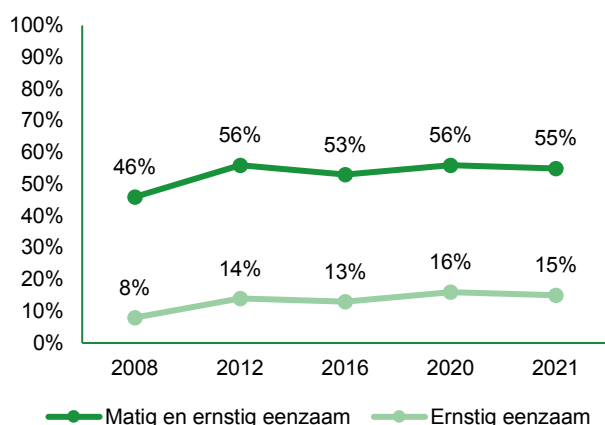
gerealiseerde relaties achterblijft bij de wensen. Eenzaamheid is onvrijwillig, het is een ervaring van mensen en daarmee moeilijk van buitenaf waar te nemen.

Eenzaamheid is in de Corona Gezondheidsmeter gemeten aan de hand van 11 stellingen: Voorbeelden van stellingen zijn: Er is altijd wel iemand in mijn omgeving bij wie ik met mijn dagelijkse probleempjes terecht kan; Vaak voel ik me in de steek gelaten. De antwoordmogelijkheden zijn: 'ja', 'min of meer', 'nee'. Op basis van de antwoorden wordt een totaalscore berekend, Hoe hoger de score, hoe groter de ervaren eenzaamheid.

Matig tot ernstige eenzaamheid

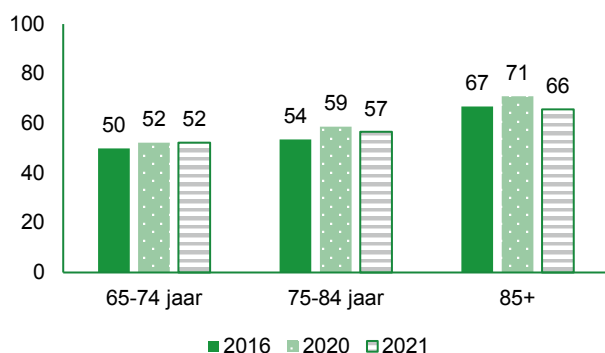
Het aandeel matig tot ernstig eenzamen is tussen 2016 en 2020 onder Rotterdamse 65-plussers toegenomen van 53% tot 56%. Matig tot ernstige eenzaamheid nam in 2021 met één procentpunt af, maar dit verschil is niet significant. Ditzelfde geldt ook voor ernstige eenzaamheid.

Figuur 1: Ontwikkeling van eenzaamheid bij 65-plussers in Rotterdam

Figuur 2 laat de ontwikkeling van eenzaamheid zien voor ouderen in drie leeftijdsgroepen. Eenzaamheid nam tussen 2016 en 2020 in alle drie de leeftijdsgroepen toe, alleen bij 75- t/m 84-jarigen was er sprake van een significante toename. In 2021 daalde de omvang van eenzaamheid ten opzichte van 2020 licht bij 75- t/m 84-jarigen en wat sterker bij 85-plussers, maar dit zijn geen significante verschillen.

Figuur 2: Ontwikkeling van matig/ernstige eenzaamheid naar leeftijd

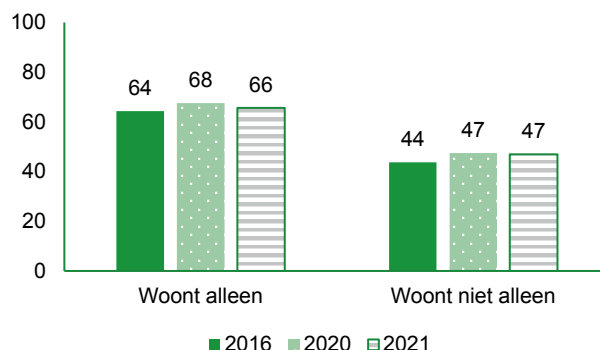

Eenzaamheid naar woonsituatie

Matige tot ernstige eenzaamheid komt vaker voor bij mensen die alleen wonen. Zowel bij alleenwonende ouderen en ouderen die niet alleen wonen nam de eenzaamheid tussen 2016 en 2020 toe. In 2021 is de omvang van eenzaamheid

bij de alleenwonenden iets lager dan in 2020, maar dit is geen significante daling (zie figuur 3).

Figuur 3: Ontwikkeling van matige/ernstige eenzaamheid naar woonsituatie

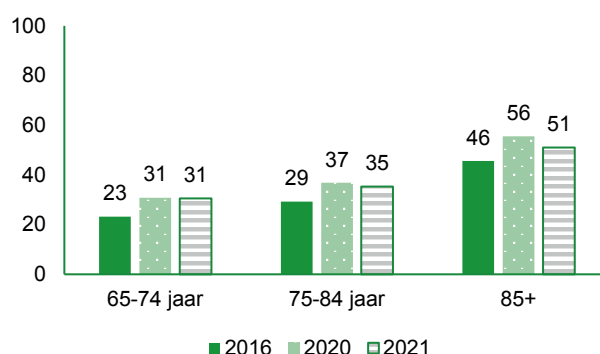

Emotionele eenzaamheid

Iemand is emotioneel eenzaam wanneer hij/zij een gemis ervaart van intieme relaties, met wie lief en leed gedeeld kunnen worden.

Het aandeel emotioneel eenzamen is tussen 2016 en 2020 onder 65-plussers fors toegenomen van 27% in 2016 tot 35% in 2020. In 2021 is 34% emotioneel eenzaam. Emotionele eenzaamheid nam tussen 2016 en 2020 toe in alle drie de leeftijdsgroepen. Tussen 2020 en 2021 nam emotionele eenzaamheid weer wat af. De daling bij 85-plussers is het grootst, maar het is geen significante afname.

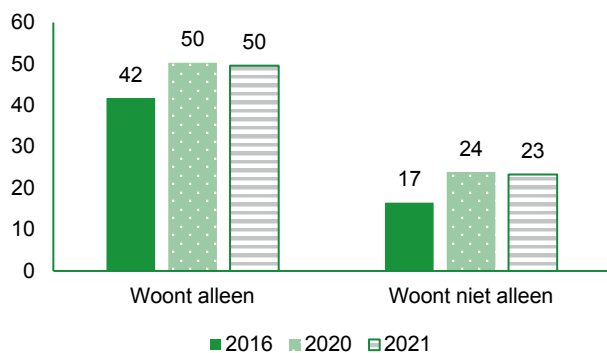
Figuur 4: Ontwikkeling van emotionele eenzaamheid naar leeftijd

Alleenwonende rapporteren meer emotionele eenzaamheid dan ouderen die niet alleen wonen (zie figuur 5). Emotionele eenzaamheid nam tussen 2016 en 2020 toe onder beide

groepen. Tussen 2020 en 2021 is er geen significant verschil.

Figuur 5: Ontwikkeling van emotionele eenzaamheid naar woonsituatie

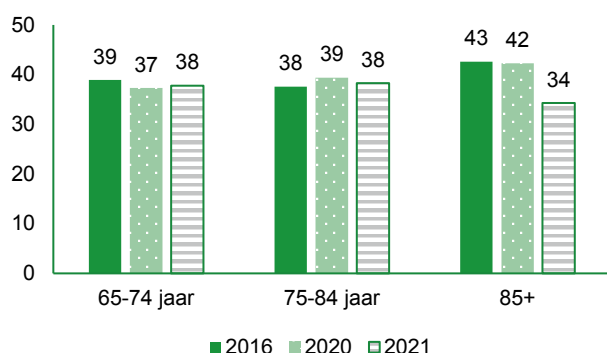

Sociale eenzaamheid

Sociale eenzaamheid duidt vooral op een gemis van betekenisvolle relaties met een bredere groep mensen zoals kennissen, collega's of buurtgenoten.

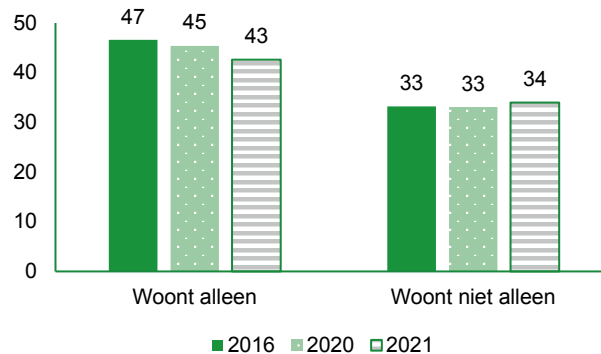
Het aandeel sociaal eenzamen is tussen 2016 en 2020 vergelijkbaar gebleven. Dit geldt voor alle drie de leeftijdsgroepen. Tussen 2020 en 2021 bleef het aandeel sociaal eenzamen onder 65-plussers stabiel (38%). Wel is er tussen 2020 en 2021 een opvallende significante afname van sociale eenzaamheid bij ouderen van 85 jaar en ouder.

Figuur 6: Ontwikkeling van sociale eenzaamheid naar leeftijd

Alleenwonende rapporteren meer sociale eenzaamheid dan ouderen die niet alleen wonen (zie figuur 7). Sociale eenzaamheid nam tussen 2016 en 2021 af bij ouderen die alleen wonen. Voor ouderen die niet alleen wonen verschilde het percentage nauwelijks.

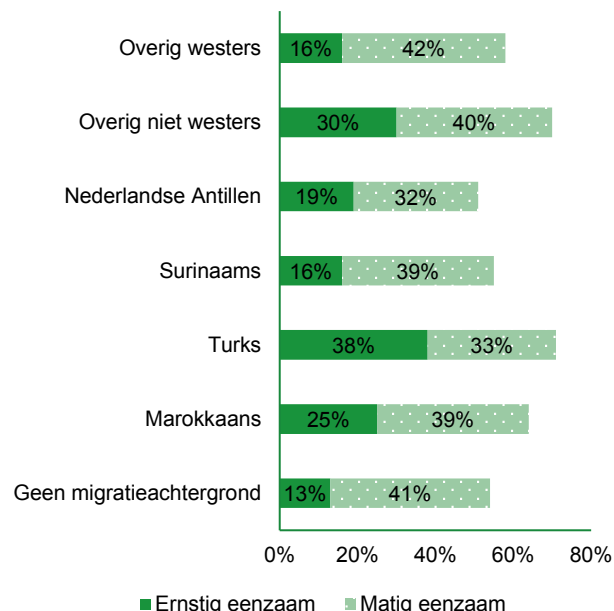
Figuur 7: Ontwikkeling van sociale eenzaamheid naar woonsituatie

Eenzaamheid naar migratieachtergrond

Rotterdamse ouderen met een Turkse en overig niet-Westerse migratieachtergrond ervaren meer eenzaamheid dan gemiddeld in Rotterdam. Onder ouderen met een Marokkaanse herkomst is het aandeel eenzamen ook hoog, dit is (vanwege kleinere aantallen) niet significant hoger dan het gemiddelde van Rotterdam. Ouderen zonder migratieachtergrond zijn minder vaak eenzaam. Dit geldt ook voor de Rotterdamse ouderen met een Surinaamse of Antilliaanse migratieachtergrond, alleen verschillen deze groepen niet significant van het Rotterdamse gemiddelde.

Figuur 8: Percentage matig tot zeer ernstig eenzamen 65-plussers naar migratieachtergrond (2020 en 2021 samen)

Eenzaamheid naar financiële situatie en opleidingsniveau

Eenzaamheid hangt vooral samen met sociale en economische achtergrondkenmerken. Naarmate men meer moeite heeft met rondkomen van het inkomen stijgt het aandeel eenzamen. Bij opleidingsniveau is dit verband minder sterk. Ouderen zonder opleiding of met alleen lager onderwijs zijn vaker matig tot ernstig eenzaam. Hoogopgeleide ouderen ervaren minder matig tot ernstige eenzaamheid. Ernstige eenzaamheid wijkt bij geen van opleidingsniveaus af van het gemiddelde van Rotterdam.

Tabel 1: Eenzaamheid naar financiële situatie (2021)

Rondkomen van het inkomen	Matig/ernstig eenzaam	Ernstig eenzaam
Geen enkel moeite	48%*	9%*
Geen moeite maar wel op uitgaven letten	58%**	17%**
Enige moeite	73%**	32%**
Grote moeite	84%**	41%**
Totaal	55%	15%

* significant lager dan gemiddeld ** significant hoger dan gemiddeld

Tabel 2: Eenzaamheid naar opleidingsniveau (2021)

Opleidingsniveau	Matig/ernstig eenzaam	Ernstig eenzaam
Geen opleiding, lager onderwijs	67%**	17%
Lbo, mavo	54%	15%
Mbo, havo, vwo	54%	15%
Hbo, Wo	49%*	12%
Totaal	55%	15%

* significant lager dan gemiddeld ** significant hoger dan gemiddeld

De invloed van de coronacrisis

In 2020 gaf 14% van de ouderen aan meer eenzaam te zijn door de coronacrisis en de daarbij behorende maatregelen. In 2021 is dit aandeel gedaald, maar nog steeds voelt één op de tien ouderen zich meer eenzaam door de coronacrisis. Vier op de tien ouderen geeft aan nu minder uitjes en activiteiten te doen door de coronacrisis. Ongeveer één op de tien ouderen geeft aan dat de relatie met familie slechter is geworden door de crisis, maar een even groot deel ervaart juist een betere relatie. Ook is het aandeel dat de relatie met burens slechter vindt geworden even groot als het aandeel dat de relatie beter vindt geworden (7% à 8%).

Meer ouderen geven aan dat de relatie met vrienden/kennissen slechter is geworden (16%). Zeven procent geeft aan dat de relatie is verbeterd.

Wanneer is er een verschil tussen jaren of subgroepen?

Percentages in de tijd en tussen subgroepen kunnen verschillen. Om te spreken van een 'echt' verschil, een daling of een stijging worden statistische toetsen uitgevoerd. Verschillen zijn statistisch significant als de kans op een toevallig verschil kleiner is dan 5% ($p < 0,05$). Als er sprake is van een significant verschil, of een significante daling of stijging dan wordt dit in de tekst aangegeven met het woord significant. Naast een significant verschil is het ook belangrijk om te kijken of het verschil relevant is. Bij grote aantallen respondenten zijn kleine verschillen sneller significant dan bij een klein aantal respondenten.

Matige tot ernstige eenzaamheid in buurten van Rotterdam

De omvang van eenzaamheid bij ouderen varieert tussen buurten (zie afbeelding 1). In het Oude Noorden (68%) en Bloemhof (69%) is ruim tweederde van de ouderen matig tot ernstig eenzaam. Dit is significant hoger dan het gemiddelde van Rotterdam in 2020 (56%). In Kleinpolder (45%), Tebregge/Molenlaankwartier (38%), op de Kop van Zuid/Kop van Zuid-Entrepot (41%), 's Gravenland/Kralingseveer (46%) en Ommoord (46%) zijn minder mensen eenzaam dan gemiddeld in Rotterdam.

Afbeelding 1: Het aandeel matig tot ernstig eenzamen 65+ per buurt in Rotterdam in 2020 (www.gezondheidinkkaart.nl)

Legenda bij afbeelding 1

- Significant lager dan gemiddeld
- Gemiddeld
- Significant hoger dan gemiddeld

Matige tot ernstige eenzaamheid in gebieden van Rotterdam

Op gebiedsniveau scoort Charlois (63%) in 2020 ongunstig ten opzichte van het gemiddelde van Rotterdam. Hillegersberg-Schiebroek wijkt in gunstige zin af van het gemiddelde van Rotterdam. Hier is ongeveer de helft (49%) van de ouderen eenzaam.

In 2021 scoren de gebieden Feijenoord (59,5%) en Charlois (64%) ongunstig ten opzichte van Rotterdam gemiddelde (55%). Hillegersberg-Schiebroek (46%) en Rozenburg (37,5%) wijken in 2021 gunstig af van het Rotterdams gemiddelde.

Toelichting bij de subschalen sociale en emotionele eenzaamheid

Eenzaamheid is te onderscheiden in emotionele eenzaamheid en sociale eenzaamheid. In tabel 3 is weergegeven welke stelling bij sociale eenzaamheid hoort en welke bij emotionele eenzaamheid.

Tabel 3: Stellingen waarmee eenzaamheid is gemeten

Stelling	Subschaal
Er is altijd wel iemand in mijn omgeving bij wie ik met mijn dagelijkse probleempjes terecht kan.	Sociaal
Ik mis een echt goede vriend of vriendin.	Emotioneel
Ik ervaar een leegte om mij heen.	Emotioneel
Er zijn genoeg mensen op wie ik in geval van narigheid kan terugvallen.	Sociaal
Ik mis gezelligheid om mij heen.	Emotioneel
Ik vind mijn kring van kennissen te beperkt.	Emotioneel
Ik heb veel mensen op wie ik volledig kan vertrouwen.	Sociaal
Er zijn voldoende mensen met wie ik me nauw verbonden voel.	Sociaal
Ik mis mensen om mij heen.	Emotioneel
Vaak voel ik me in de steek gelaten.	Emotioneel
Wanneer ik daar behoefte aan heb, kan ik altijd bij mijn vrienden terecht.	Sociaal

(Antwoordmogelijkheden: Ja, min of mee, nee)

De Corona Gezondheidsmeter 2021

De Corona Gezondheidsmeter 2021 is een vragenlijstonderzoek onder rotterdammers van 65 jaar en ouder. De dataverzameling vond in het najaar van 2021 plaats. Er zijn 13.505 mensen benaderd voor deelname aan het onderzoek. De respons is 40% en er zijn 5.416 bruikbare vragenlijsten. De metingen in 2016 en 2020 zijn qua inhoud van de vragenlijst, meetmoment en methode vergelijkbaar met die van 2021.

Bronnen en verwijzingen

Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen 2016 en 2020, GGD'en, CBS en RIVM
Corona Gezondheidsmeter Ouderen 2021, gemeente Rotterdam